

POMOČ STARŠEM V VRTINCU
NOVIH TEHNOLOGIJ

Napotki za otrokom prijaznejši internet

Safe.si

Center za varnejši internet

S sofinanciranjem Evropske unije
Instrument za povezovanje Evrope

Avtorici: Tanja Šterk, Ajda Petek

Izdajatelj: Točka osveščanja o varni rabi interneta
SAFE.SI, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za
družbene vede, Center za družboslovno informatiko,
Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana

E-naslov: info@safe.si

Projekt financira Agencija INEA pri Evropski komisiji
(prek Instrumenta za povezovanje Evrope).

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI ID 283328000

ISBN 978-961-281-147-1 (pdf)

POMOČ STARŠEM V VRTINCU
NOVIH TEHNOLOGIJ

Napotki za otrokom prijaznejši internet

Dragi starši	6
10 naj nasvetov za otrokom prijaznejši internet	7
10 mitov o otrocih in (ne)varnem internetu	8
Kako zaščititi računalnik ali mobilno napravo?	11
Vzgoja za medije ni nikakršen bavbav	12
Kako zavarovati zasebnost otrok na internetu?	14
Kaj je dobro vedeti o družabnih omrežjih?	16
Kaj je dobro vedeti o igranju iger?	18
O neprimernih in nezakonitih vsebinah na spletu	19
Tvegana vedenja na internetu in pri uporabi mobilnih naprav	22
Pretirana navezanost na tehnologijo	26
Da zaradi uporabe mobilnih naprav ne bo bolela glava	27

DRAGI STARŠI

Internet ni otroško igrišče. Pa saj vemo, da tudi na otroškem igrišču ne sme biti daleč budno oko starša, dokler so otroci še majhni. Na internetu otroci zlahka pridejo v stik tudi z vsebinami, kontakti, ki morda zanje niso primerni ali kot starši ne želimo, da se z njimi srečajo. Pomembno je razumevanje vloge, ki jo internet igra v življenju današnjih otrok. Čeprav je treba upoštevati nekaj varnostnih nasvetov, je za otroke internet prostor z ogromno priložnostmi za učenje, komunikacijo in zabavo. Velik izziv bo v prihodnje predstavljalo tudi vse večje število otrok, ki bodo do interneta dostopali preko mobilnih naprav, predvsem vse bolj priljubljenih pametnih telefonov.

Že pri majhnih otrocih moramo nadzorovati uporabo novih tehnologij. Ko so otroci večji, pa vzpostaviti dialog o uporabi interneta in mobilnih naprav ter o tem, kaj otroci s tehnologijo počnejo, kaj gledajo in s kom se družijo. Vzgojni proces je pravzaprav zelo podoben tistemu pri vzgoji za »nevirtualni« svet.

Glavni cilj brošure, ki je pred vami, je razširitev in uravnoteženje pogleda na otroke pri uporabi tehnologije, ki je pogosto zelo enostranski: ali se bojimo, da so v nevarnosti, ko uporabljajo internet, ali pa smo popolnoma brez skrbi, češ saj nikjer niso bolj varni kot v svoji sobi na internetu. Resnica pa se skriva nekje vmes.

10 NAJ NASVETOV ZA OTROKOM PRIJAZNEJŠI INTERNET

1. Zaščitite svoj računalnik in mobilno napravo s **požarnim zidom in protivirusnim programom**, ki ga redno posodablajte. Če tega ne zmorete sami, poiščite pomoč.
2. Računalnik postavite v **dnevni prostor** ter skupaj s svojimi otroki raziskujte internet. Pustite jim, da vas tudi oni naučijo česa o novih tehnologijah.
3. Določite družinska pravila, **koliko prostega časa na dan ali na teden** lahko otroci preživijo na internetu oz. z mobilno napravo.
4. Naj prepoved interneta ne bo način reševanja morebitnih težav. Z otroki **vzpostavite dialog** o tem, kaj počnejo na spletu. Otroci naj zaupajo svojim občutkom – če jim je zaradi česar koli na internetu neprijetno, naj vam o tem povedo.
5. Otroci naj na internetu ne objavljajo svojega **naslova, telefonske številke, naslova elektronske pošte, šole, ki jo obiskujejo, in drugih osebnih informacij**. Kjer se da, naj uporabljajo vzdevek, ki ne razkriva njihove identitete.
6. **Nadlegovanje, trpinčenje** preko spleta in drugih tehnologij je nedopustno. Naučite svoje otroke, da pravila lepega obnašanja veljajo tudi na spletu. Učite jih, da je razlika med tem, kaj je prav in kaj ne, na internetu enaka kot v resničnem življenju.
7. Otroke poučite, da sta posedovanje in uporaba **piratskih kopij** računalniških programov, filmov in glasbe nezakonita. Pojasnite jim, da je nezakonito presnemanje rezultatov dela drugih ljudi povsem enako, kot če bi to ukradli v trgovini.
8. Otroke učite, da ni nujno, da vse, kar preberejo ali vidijo na internetu, tudi drži. Spodbujajte jih, naj vas, če niso prepričani, vprašajo in **preverijo še druge vire**.
9. Otrokom **prepovejte, da bi se brez vaše vednosti sestajali s »prijatelji« z interneta**. Pojasnite jim, da internetni prijatelji morda niso to, za kar se izdajajo.
10. Zavedajte se, da noben **filter za neprijemno vsebino ni 100-odstoten**. Filtri so morda primerna rešitev za mlajše otroke, pri večjih pa se ni priporočljivo zanašati nanje. Otrok bo slej ko prej naletel na določene vsebine (pri prijatelju, v knjižnici) – morda je bolje, da ste takrat poleg.

10 MITOV O OTROCIH IN (NE)VARNEM INTERNETU¹

Mnenje ljudi o tem, kako se otroci obnašajo na spletu, je pogosto zastarelo in ga je treba posodobiti. Na primer medtem ko starše najbolj skrbi navezovanje stikov z neznanci prek spleta, se otroci soočajo in jih skrbi spletno ustrahovanje s strani vrstnikov.

Za vas smo pripravili seznam 10 najpogostejših mitov, napačnih prepričanj o tveganjih in nevarnostih, s katerimi naj bi se otroci srečevali pri uporabi spleta:

1. Otroci so digitalni domačini in vedo vse o internetu, sam ga o tem ne morem ničesar naučiti, saj nisem računalniški strokovnjak. Mnogi odrasli imajo občutek, da jih otroci pri uporabi tehnologije prekašajo, zato se o tej temi z otroki raje niti ne pogovarjajo. Vendar pomislimo: devetletnik, ki zbira sličice

Le 36 odstotkov mladih v starosti od 9 do 16 let pravi, da zelo drži, da vedo več o internetu kot njihovi starši.

avtomobilov, je popolnoma na tekočem z vsemi novimi modeli in funkcional-

nostmi, celo bolj od očeta, ampak to še ne pomeni, da zna avtomobile tudi voziti. Podobno je z uporabo računalnika in mobilne naprave. Otrok lahko tovrstne naprave s tehničnega vidika obvlada do popolnosti, vendar to še ne pomeni, da se zna pravilno odzvati tudi v težavnih situacijah. Otrokom v nasprotju z vami manjkajo **življenjske izkušnje** in s tem možnost **predvidevanja posledic svojih dejanj**.

2. Če je na internetu, počne nekaj pametnega. Evropske raziskave kažejo, da večina otrok še vedno uporablja internet za gledanje že pripravljene vsebine. Samo eden od petih otrok je preko interneta izmenjeval datoteke ali ustvaril svoj spletni avatar, samo polovica od teh je pisala blog. Kako otroci preživijo čas na internetu, je odvisno od tehnologije in njihovih veščin. Neizkušeni otroci uporabljajo internet za igranje igrice sami ali proti računalniku ali brskajo po spletu brez pravega zanimanja. Če želimo, da imajo otroci korist od mnogih priložnosti, ki jih internet ponuja, **jih moramo kot starši spodbujati**, da raziskujejo in eksperimentirajo z različnimi možnostmi v virtualnem svetu: z uporabo interaktivnih, poučnih vsebin ter različnih komunikacijskih kanalov, ustvarjanjem lastnih vsebin, ipd. Izrednega pomena

¹ V tem poglavju delno povzemamo izsledke raziskave »Online dangers for children - report exposes the top 10 myths of internet safety«; objavljene na: <http://www.lse.ac.uk/newsAndMedia/news/archives/2011/09/toptenmyths.aspx> (22. 9. 2011), ter brošure »Top 10 Scary Myths about Internet«.

pa je, da smo kot starš pri tem prisotni in spodbujamo kreativnejšo in koristnejšo uporabo interneta.

3. Filtri so prava rešitev za zaposlene starše.

Namestili ste filter na računalnik in prepričani ste, da ste za varnost svojega otroka naredili vse, saj je **filter kot varuška**, ki nadomešča osebni nadzor starša. Vendar pa je poleg filtra še vedno potreben pogovor z otrokom o tem, kaj počne na spletu in kaj se mu tam dogaja. Nobeno tehnološko orodje namreč ne more učiti spolne vzgoje, odgovornosti in moralnih vrednot, kot to lahko naredijo starši, skrbniki ali učitelji. Zanašanje na filtre ni najbolj učinkovito, saj se bo otrok z različnimi vsebinami srečal slej ko prej – morda pri prijatelju ali v knjižnici, tako je bolje, da ste zraven z nasvetom in pripravljenostjo na pogovor, če na internetu vidi vsebino ali pride v stik s čimerkoli, kar ga vznemiri.

4. Pedofili in drugi nadlegovalci so največja nevarnost na spletu. Čeprav je stik s pedofilom res najhujša možna oblika zlorabe, ki se lahko zgodi prek ali s pomočjo interneta, so taki primeri na srečo zelo redki. Poleg tega pa je tovrstne zlorabe razmeroma lahko preprečiti, če otroka posvarimo, da se lahko ljudje na internetu pretvarjajo, da so nekaj dru-

gega, kot so. Zato je res pomembno, da so otroci seznanjeni s tem, da ne smejo razkrivati osebnih informacij neznanecem, se srečevati z ljudmi, ki so jih spoznali na internetu, ne da bi povedali vam, in da vam morajo zaupati, če pri uporabi spleta naletijo na karkoli neprijetnega, kar jih vznemiri.

5. Računalniške igre naredijo otroka nasilnega in samotarskega. Povezava med igranjem nasilnih iger in zasvojenostjo, delinkvenco in nižjimi ocenami v šoli je zelo vprašljiva. Številne raziskave nakazujejo, da so nasilne igre lahko škodljive za otroke s čustvenimi in psihološkimi težavami, za vse ostale pa ne. Pravzaprav ima večina otrok od igranja korist, saj zadovoljujejo celo paleto čustvenih, socialnih in intelektualnih potreb. Otroci se ob igranju učijo obvladovanja čustev, ekipnega duha, vodstvenih veščin, ustvarjalnosti in vedoželjnosti. Zavedati pa se morate, da kljub temu da gre za igre, niso vse namenjene otrokom. Nekatere vsebujejo toliko **krvi, nasilja, neprimerne izražanja, eksplcitne spolnosti, seksističnih in rasističnih pogledov**, da vsaj za mlajše otroke niso primerne.

6. Mobilni telefoni so manj nevarni kot računalniki. Današnji mobilni telefoni so zmogljivi kot povprečen računalnik.

Omogočajo slikanje, snemanje, objavljanje vsebine na spletu in prek multimedij-skih sporočil, brskanje po spletu, klepetanje, GPS-lociranje. Zaradi vsega tega bi lahko rekli vsaj, da **ni nobene razlike med številom tveganj na mobilnem telefonu in računalniku**, morda pa je teh predvsem zaradi možnega razkrivanja otrokove lokacije še več. Poleg tega pa so na mobilni telefon tudi starši težje pozorni, saj je veliko bolj zasebna naprava kot računalnik, ki smo ga lahko postavili v dnevni prostor in ga uporabljali skupaj. Pri mobilnem telefonu je zato še toliko bolj pomembno, da se starši zavedamo tveganj ter o njih in pravilih varne in odgovorne rabe vzpostavimo dialog z otroki.

7. Mlajši od 13 let ne morejo uporabljati socialnih družabnih omrežij. Čeprav je starostna omejitev za uporabo veliko spletnih strani (tudi Facebooka) 13 let, raziskave kažejo, da starostne omejitve ne delujejo, saj ima skoraj polovica evropskih otrok v starosti 9-12 let profil na socialnih omrežjih. Nekateri trdijo, da bi bilo potrebno starostne omejitve ukiniti, saj bi tako bila omogočena večja poštenost in določeni zaščitni ukrepi.

8. Vsi gledajo internetno pornografijo. V skladu z izsledki nekaterih evropskih raziskav je eden od sedmih otrok

na internetu v zadnjem letu naletel na seksualno vsebino. Seveda je mogoče, da nekateri vprašani niso priznali, da so videli takšno vsebino, vendar mit o visokih odstotkih »gledalcev« pornografije ustvarjajo predvsem mediji. Pogosto sploh ne gre za to, da bi otroci iskali tovrstne teme, temveč med brskanjem po spletu čisto slučajno naletijo na za njihovo starost neprimerne vsebine. Veliko strani prikazuje pojavna okna (»pop-up windows«) z različnimi vrstami škodljivih vsebin, še posebej pornografskimi, ki so popolnoma nepovezane s temo iskanja.

9. Vsakodnevna tveganja so se preselila na splet. To ni nujno res. Za otroke, ki živijo bolj tvegano, je sicer značilno, da so bolj izpostavljeni nevarnostim tudi na spletu, ni pa mogoče domnevati, da so tisti, ki manj tvegajo v vsakdanjem življenju, na spletu varni.

10. Računalnik v dnevni sobi bo pomagal. Otroci gredo lahko enostavno na internet pri prijatelju ali preko pametnega telefona, zato se je treba zavdati omejitev te rešitve. Vsled temu pa je še bolj pomembno, da se starši s svojim otrokom o njegovih internetnih navadah in aktivnostih pogovorite ter se jim pri nekaterih pridružite.

KAKO ZAŠČITITI RAČUNALNIK ALI MOBILNO NAPRAVO?

Uporabljajte **protivirusno programsko opremo**, ki naj bo posodobljena in nastavljena tako, da bo samodejno pregledovala ne le spletne strani, temveč tudi elektronsko pošto. Uporabljajte **požarni zid** in **protivihunsko programsko opremo**. Redno nameščajte popravke oz. posodablajte operacijski sistem.

Nekatere od potrebnih zaščit ali celo vse vsebujejo tudi že sami antivirusni programi, zato pri izbiri antivirusnega programa pogledajte, katere od funkcionalnosti in zaščit omogoča.

Zaščitite tudi usmerjevalnik!

Če imate brezžičen dostop do interneta na usmerjevalniku (routerju), določite varno geslo, s katerim onemogočite sosedom in drugim v območju, da se priklopijo na internet prek vas. Na usmerjevalniku pa lahko tudi omejujete, katere spletne strani lahko obiskuje vaš otrok in koliko časa lahko preživi na internetu.

Ne pozabite na zaščito mobilne naprave!

Podobno kot zaščitite hišni računalnik ali prenosnik, je potrebno tudi mobilne naprave,

Safe.si svetuje!

- Nekateri filtri so **zapleteni za uporabo in naredijo zmedo na računalniku**, ki lahko bolj škodi kot koristi. Dobro je preveriti ocene posameznih filtrov v testih, ki so jih izvedle neodvisne institucije. Rezultate testov lahko najdete tudi na naši spletni strani **www.safe.si**. Testi vsebujejo informacije, kako prijazni so uporabniku ti programi in kakšen je postopek njihove namestitve.
- Izkoristite funkcije starševskega nadzora, ki jih ima vaša **programska oprema**: operacijski sistem, brskalnik, iskalnik in e-poštni program. Ustvarite ločen uporabniški račun za otroka. Zagotovite, da je nastavitev zaščite zasebnosti najvišja.

npr. pametne telefone, zaščititi z ustrežno **protivirusno programsko opremo** ter **požarnim zidom**. Namreč z naraščanjem števila in priljubljenostjo pametnih telefonov in drugih mobilnih naprav se večja tudi število mobilnih virusov, trojanskih konjev in črvov, ki ciljajo na te naprave. Nezaželena vsebina

se lahko prenese na našo mobilno napravo na več načinov, vključno z **SMS in MMS sporočili, prenosom vsebin, preko brezžične internetne povezave ali preko Bluetooth povezave**.

Filtriranje na Googlu in Youtube

Youtube in Google ponujata možnost filtriranja vsebin, ki jih prikazujeta. Vendar pa oba – Varni način /Safety Mode na Youtube in Varno iskanje/Safe Search na Google – vsaj v slovenskem jeziku nista stoddostno zanesljiva, vseeno sta vam lahko v pomoč, da izločite vsaj del neprimerne vsebine za otroke.

Kaj pa filtriranje vsebin?

Na voljo je kar nekaj tehničnih oblik zaščite, vendar je treba poudariti, da **nobena tehnična zaščita ni 100% zanesljiva**. Starševski nadzor je tako staršem lahko v pomoč predvsem pri mlajših otrocih, za najstnike pa bolj priporočamo pogovor kot pa blokiranje zanje potencialno neprimernih vsebin. Pomembno je, da vašega otroka naučite, da bo znal prav ravnati, če se znajde v težavah. Jasno je tudi, da s starostjo otroci pridobijo tudi tiste spletne veščine, ki tehnično zaščito hitro zaobi- dejo.

VZGOJA ZA MEDIJE NI NIKAKRŠEN BAVBAV ...

Pomembno je, da se vsi skupaj zavedamo, da se vzgoja za medije dejansko prične že tisti trenutek, ko otrok **prvič sede za računalnik oz. vzame v roko mobilni telefon ali igralno konzolo**. Naj vas staršev nikakor ne bo strah, da sami niste dovolj kompetentni, da bi se s svojimi otroki lahko pogovarjali o internetu ali mobilnem telefonu ter o pravilih varne in odgovorne uporabe. Tukaj so zagotovo

ključne življenjske izkušnje in znanja, ki jih otroci nimajo in jih morajo pridobiti od nas odraslih.

Potreben je pogovor, prav tako pa je zelo pomembno, da starši sami nudijo **dober zgled otroku** pri uporabi novih tehnologij. Dejanja staršev imajo namreč zelo velik vpliv na otroka, ki želi starša v vsem posnemati.

Pri kateri starosti naj otrok prične uporabljati računalnik?

Neke določene starosti ni, starši morate znati **sami presoditi**, kako zrel je vaš otrok, kakšen interes pokaže, kakšno disciplino, zakaj in za kaj uporablja tehnologije itn. Otroka podprite in usmerjajte takoj, ko pokaže zanimanje za računalnik. Prav tako je pametneje, če **otrok v digitalni svet vstopi skupaj s starši** kot del skupnih družinskih aktivnosti in ne, da internet začne uporabljati sam oz. v družbi prijateljev. Izkoristite torej priložnost za pogovor in grajenje odnosa zaupanja, še preden začne otrok uporabljati splet nenadzorovano v svoji sobi, v šoli, pri prijateljih!

Safe.si svetuje!

- **Že zelo zgodaj je treba oblikovati družinska pravila za uporabo interneta in mobilnih naprav**, ki se jih morajo držati tako otroci, kakor tudi starši. Starši mlajših otrok ponavadi na ta vidik pozabijo in jih otrokova uporaba interneta začne skrbeti šele, ko ta postane najstnik oz. ko se pojavijo določene resnejše težave. Dejstvo pa je, da je najstniku kar naenkrat težko vzeti računalnik iz njegove sobe in se bo temu dejanju upiral.
- **Velja dobro pretehtati**, kdaj kupiti otroku pametni telefon! Zagotovo ga mlajši otroci ne potrebujejo, starejšemu najstniku pa lahko tak telefon kupimo šele, ko presodimo, da se zna vesti odgovorno, varno, da zna ravnati z denarjem ...

KAKO ZAVAROVATI ZASEBNOST OTROK NA INTERNETU?

Nobena spletna aktivnost ne omogoča polne zasebnosti. Poleg tega da pri brskanju po spletu puščamo elektronske sledi, je mno-

go spletnih storitev in aktivnosti zasnovanih tako, da nas spodbujajo, da na spletu razkrijemo čim več o sebi.

O varnih spletnih geslih

- Dobro je, da ima geslo **vsaj osem znakov** in vsebuje velike in male črke, pa tudi kakšno število ali ločilo.
- Zapleteno geslo si najlažje zapomnimo tako, da ga povežemo s stavkom, ki nam nekaj pomeni, npr. »3-krat na teden igram nogomet s prijatelji«. Vzemimo prvo črko vsake besede (3ntinsp), jim dodajmo nekaj velikih črk (3nTinsP) in poljubno ločilo (3nTinsP!). Končno geslo se tako glasi: 3nTinsP!.
- **Izogibajte se:** pojmov, ki imajo posebno povezavo z vami in ki jih o vas vedo tudi drugi, kot so npr.: imena družinskih članov, ime hišnega ljubljence, rojstni datumi, ipd.
- **Uporabljajte različna gesla.** Nikakor ni dobro, da ima nekdo, ki vam ukrade/ugane eno geslo, dostop tudi do vseh ostalih računov, ki jih imate zaščitene z istim geslom.
- Pomembno je, da se otrok zaveda, da je **geslo skrivnost**, ki je ne zaupamo nikomur, niti svojemu najboljšemu prijatelju ne!
- Otroka podučite, da naj ob najmanjšem sumu, da je za njegovo geslo izvedel nekdo drug, le-tega **nemudoma zamenja!**

Safe.si svetuje!

- **Pomagajte svojemu otroku razumeti, kateri podatki so osebni.** Podatkov o njem samem, družinskih članih ter prijateljih, kot so npr. polno ime, telefonska številka, domači hišni naslov oz. ime šole, naj ne objavlja javno ter naj jih na spletu ohrani zasebne.
- **Otrok naj nikoli ne nakupuje v spletnih trgovinah sam.** Kreditne kartice, gesla za dostop do različnih storitev in ostalih finančnih podatkov shranjujte na otroku nedostopnem mestu.

- **Svojega elektronskega naslova ne vi ne vaši otroci ne objavljajte javno.** Pošiljalci nezaželene pošte namreč preverjajo spletne strani in iz njih izbrskajo vse, kar je videti kot veljaven elektronski naslov.
- Pri svojih spletnih aktivnostih (e-pošta, klepetalnice, forumi, blogi ...) **uporabljajte varna gesla**, ki naj ostanejo skrivna.
- Priporočamo, da blog, galerijo slik, videe, ki jih na spletu objavljate in želite, da jih vidi le ozek krog ljudi, **zaščitite z geslom**, tako da do njih ne more dostopati vsak. Predvsem to velja, če na spletu objavljate fotografije svojih otrok.

Mladi se ne zavedajo dovolj, da lahko do osebnih informacij, ki jih objavljajo na spletu, dostopajo vsi, vključno z njihovimi starši, učitelji, bodočimi delodajalci, ljudmi s slabimi nameni. **Mnogi zaposlovalci preverjajo, kakšne informacije lahko o kandidatu za službo najdejo na spletu.**

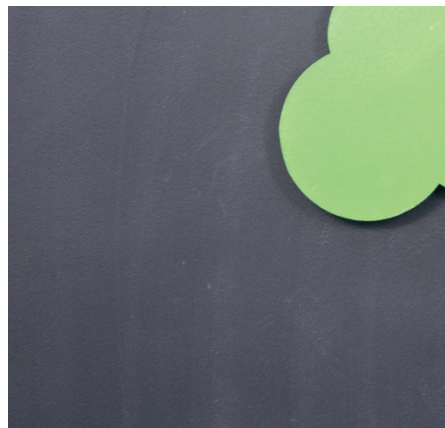
Tudi če sami ne objavljamo neprimernih fotografij je dobro, da se zavedamo, da jih **lahko objavi nekdo drug in jih prikaže v popolnoma drugem kontekstu**, kjer postanejo za nas žaljive. Ker so fotografije digitalne, jih ni težko kopirati, združiti z drugo fotografijo ali kako drugače spremeniti, predručati.

Ne nasedajte spletnim prevaram!

Najboljša obramba proti spletnim prevaram je zdrava mera skepticizma, kadar koli prejmete elektronsko sporočilo, ki trdi, da prihaja od katere izmed spletnih trgovin ali finančnih institucij oz. naletite na spletne oglase ali strani s cenovno neverjetno mamljivimi ponudbami. Ne odgovarjajte na elektronska pisma, ki od vas zahtevajo osebne in finančne podatke. Legitimna podjetja takšnih zahtev nikoli ne bodo pošiljala po elektronski pošti ali prek spleta. O tem poučite tudi vaše otroke!

Pred izvedbo kakršnekoli spletne transakcije se prepričajte, **če je vaša povezava varna**. To naredite tako, da preverite, če je v statusni vrstici brskalnika prikazana mala zaprta ključavnica in da se spletni naslov začne s **https://**. To so znaki varne povezave. Če ste v dvomih, preverite, ali ima spletna stran veljaven certifikat, tako da dvakrat kliknete na omenjeno ključavnico.

KAJ JE DOBRO VEDETI O DRUŽABNIH OMREŽJIH?

Spletna družabna omrežja so še posebej priljubljena med mladimi uporabniki interneta.

Nove tehnologije ustvarjajo veliko priložnosti za kreativnost. Otroci in najstniki, ki veliko uporabljajo spletne strani družabnih omrežij (npr. Facebook, Instagram) in drugih komunikacijskih kanalov, prek njih izražajo svojo identiteto. Hkrati pa so lahko tudi zelo dovzetni in hitro prizadeti zaradi žaljenja, zmerjanja in opravljanja, saj šele razvijajo svojo osebnost in samopodobo.

O starostni meji za uporabo družabnih omrežij!

Družabna omrežja (npr. Facebook, Snapchat, Instagram) imajo postavljeno starostno omejitev za njihovo uporabo. Staršem otrok mlajših od 16 let svetujemo, da preverijo, kakšno starostno omejitev ima omrežje, ki ga njihov otrok uporablja. Mlajši otroci kot je postavljena starostna omejitev, tako teh omrežij ne bi smeli uporabljati. Vendar pa otroci pogosto to oviro premagajo tako, da se preprosto zlažejo glede letnice rojstva in tako neovirano vstopijo v svet družabnih omrežij ter vzpostavljajo stike z ostalimi uporabniki, ki tako ne vedo, da so v stiku z otrokom.

Sledite nam!

starši na www.facebook.com/safe.si

[http://www.youtube.com/user/saferinternetsi](https://www.youtube.com/user/saferinternetsi)

https://twitter.com/Safe_si

Safe.si svetuje!

- **Otrokom priporočite, naj uporabljajo nastavitve zasebnosti**, s čimer omejijo, kdo vse lahko vidi njihov profil v družabnem omrežju.
- **Otrokom svetujte, naj v družabnem omrežju objavljajo le informacije, slike, komentarje, videoposnetke, za katere jim je vseeno, če jih vidijo tudi drugi.** Slike z norih zabav, žaljivi in obrekljivi komentarji ne sodijo na splet, saj so tam na voljo vsem uporabnikom in ko se enkrat objavijo, tam ostanejo za vedno.
- **Otroke naučite, da bodo spoštovali tudi zasebnost drugih.** Še posebej naj bodo previdni pri objavljanju osebnih podatkov drugih oseb brez njihovega dovoljenja, vključno s fotografijami. Zavedajo naj se, da je takšno početje lahko tudi kaznivo dejanje.
- **Spregovorite s svojim otrokom o spletnem nadlegovanju v družabnih omrežjih.** Povejte svojim otrokom, da imajo lahko besede, ki jih tipkajo, in slike, ki jih objavljajo, posledice v resničnem življenju: prizadenejo tistega, ki jih prejme, in naredijo grd vtis o tistem, ki jih pošilja. Otroci naj vam zaupajo, če se zaradi nečesa na spletu počutijo neprijetno. Neprimerne vsebine, kontakte oz. nadlegovanje jim lahko pomagata prijaviti na sami spletni strani družabne mreže, kjer obstajajo mehanizmi za prijavo zlorab.
- **Gesla so skrivnost, zato naj jih ohranijo zase in pogosto menjavajo.** Mladi svoja gesla za dostop do različnih spletnih storitev, vključno z dostopom do družabnih omrežij, pogosto zaupajo svojim prijateljem in niti ne pomislijo, da se tudi najboljša prijateljstva lahko razdrejo, kar lahko privede do zlorabe gesel ter medsebojnega obračunavanja tudi tako, da nekdo v njihovem imenu piše neprimerne komentarje ali objavlja neprimerne fotografije oz. videoposnetke.

KAJ JE DOBRO VEDETI O IGRANJU IGER?

Kako naj vem, katere igre so primerne za starost mojega otroka?

Pomembno je, da se pred samim nakupom igre pozanimajte, kakšna je sploh igra, ki je nameravate kupiti, in če je primerna za starost vašega otroka. Pri tem vam pomagajo tudi oznake na igrah, npr. evropski **PEGI** (Pan European Game Information). Sistem PEGI podpirajo večji proizvajalci konzol, med drugim Sony, Microsoft in Nintendo, kakor tudi založniki in razvijalci interaktivnih iger po vsej Evropi.

Sistem PEGI nudi zanesljive in razumljive informacije v obliki oznak na embalaži igre, ki ocenjuje primernost vsebine glede na:

- **starost otroka** (3, 7, 12, 16 in 18),
- **tip neprimerne vsebine v igri** (nasilje, psovke, uporaba drog, strah, spolnost, diskriminacija, igre na srečo).

Logotipi zanesljivo navajajo primernost vsebine igre za namen zaščite mladoletnih oseb. Starostne ocene ne upoštevajo težavnostnih stopenj ali spretnosti, potrebnih za igranje igre. Ocenno ustreznosti igre, ki jo igra vaš otrok, lahko preverite tudi na www.pegi.info. Prav tako preverite, če je na voljo tudi spletna različica te igre, saj to pomeni določeno dodatno tveganje (stiki z drugimi igralci po svetu, možnost nadlegovanja, izdajanja osebnih podatkov...). Za varnost v takih igrah jamči oznaka Pegi Online.

Spodbujajte vašega otroka, naj igra le tiste

igre, ki so primerne za njegovo starost. Igralne konzole in operacijski sistemi (npr. Windows) vsebujejo funkcijo starševskega nadzora, tako da lahko omejite dostop do iger, ki zanj niso primerne.

Koliko časa na dan lahko otroku dovolim igrati igre?

Kar se priporočenega igralnega časa tiče, se je treba pozanimati, kakšen tip igre vaš otrok igra. T. i. »strateške igre« je težko dokončati v pol ure. Pogovorite se s svojim otrokom in skupaj določita družinska pravila za igranje iger, ki naj vključujejo tako določila glede varne rabe, kakor tudi časovno omejitev igranja. Mogoče se vam bo zdelo primernejše, da določite **tedensko kvoto** za uporabo interneta ali pa se dogovorite, da se lahko določena igra igra le ob koncu tedna. Nekatere igralne konzole, npr. Xbox 360, imajo vgrajeno časovno omejitev, tako da se naprava avtomatično izključi, ko poteče dovoljen čas igranja.

O NEPRIMERNIH IN NEZAKONITIH SPLETNIH VSEBINAH²

Neprimerne spletne vsebine

Na splošno lahko rečemo, da so škodljive tiste spletne vsebine, ki prizadanejo čustva določenih oseb/družbenih skupin oz. negativno vplivajo na psihofizični razvoj otrok in mladostnikov (npr. spletne strani o nasilju, umorih, spletne strani za spodbujanje sovražnega govora, anoreksije, samomorov, samopoškodb ter strani s pornografsko vsebino).

Kako pomagati otrokom, da se izognejo sovražni vsebini na internetu?

Izobrazite svoje otroke o spletni sovražnosti. Otroci bodo lažje prepoznali in se izognili sovražnim spletnim vsebinam, če jih boste poučili o podpornikih sovražnega govora in zgodovini rasizma. Naučite jih prepoznati sovražne simbole na spletu, kot so npr. svastika, poniževalen odnos do različnih ras ali drugače spolno usmerjenih ali pa karikirano upodobljene različne etične in rasne skupine.

Nasilni videoposnetki na spletu – kaj lahko storite?

Če je vaš otrok gledal video posnetke pretepov, **ga ne krivite in sramotite.** Radovednost, vznemirjenje, ki ga deli z vrstniki,

Verodostojnost informacij na internetu

Internet predstavlja zakladnico informacij in možnosti za učenje, vendar pa vsebuje tudi veliko netočnih in zavajajočih vsebin. Na internetu lahko namreč vsakdo objavi neko vsebino, zato je pomembno, da uporabniki razvijejo **kritično mišljenje**, da lahko presojujejo točnost spletnih informacij. Otroke zato spodbujajte, da naj uporabljajo različne vire informacij, in ne le internet. Pri iskanju informacij na internetu naj preverijo več spletnih virov. Prav tako je zelo pomembno, da se pri svojem šolskem delu in domačih nalogah naučijo tudi **navajati vire**, od koder je bila določena informacija vzeta.

privlačnost in čista zabava (pa naj se sliši še tako grozno) so stvari, ki so čisto normalne. Nasilje je otrokom privlačno kot del njihovega normalnega razvoja, ki vključuje tudi eksperimentiranje z negativnimi čustvi. Otroci so nasilja deležni tudi na televiziji in v pravljičah, ki so bile od vedno del otroštva. Youtube je le eden izmed dodatnih kanalov. Kar lahko storite vi, je **pogovor z otrokom in umestitev stvari v pravo perspektivo.**

In kaj storiti, če je vaš otrok avtor video posnetka z nasilno vsebino? Razumite, da **otrokov** sposobnost upravljanja s tehnologijo pogosto prekaša njegovo presojo. Če svojemu otroku kupite zmogljiv mobilni telefon z možnostjo snemanja videov, je potreben pogovor o odgovornem lastništvu. In če napravo zlorabi, mora priti do posledic. Najpomembnejše pa je seveda odkriti razlog za tako vedenje.

Kaj naj storim, če je moj otrok prek spleta ali mobilne naprave naletel na zanj neprimerno vsebino?

Splet pa tudi številne mobilne naprave, npr. tablice (Ipad) in določeni medijski predvajalniki (npr. iPod Touch), omogočajo dostop do interneta. Zaradi povezljivosti z internetom za uporabo teh naprav veljajo enaka pravila varne uporabe kot za internet na splošno.

- **Starševski nadzor in/ali pogovor?** Velja opozoriti, da se predvsem mlajši otroci lahko vznemirijo, če naletijo na vsebine, ki niso primerne za njihovo starost. Starševski nadzor je tako staršem lahko v pomoč predvsem pri mlajših otrocih. Možnosti starševskega nadzora lahko uporabimo tudi za najstnike, vendar pa je za najstnike bolj priporočljiv pogovor kot pa blokiranje zanje potencialno neprimernih vsebin. Pomembno je, da vašega otroka naučite, da bo znal prav ravnati, če se slučajno znajde v težavah.
- **Ne razburite se pretirano,** če vam otrok pokaže zanj neprimerno vsebino, na katero je naletel med brskanjem po internetu. Lahko ste šokirani in jezni, toda tega ne pokažite otroku. Bodite veseli, da vam vaš otrok zaupa in da si želi vaše pomoči.
- Če naletite na nezakonito vsebino, kot je na primer sovražni govor ali posnetek spolne zlorabe otrok, lahko to prijavite **prijavni točki SPLETNO OKO**. Prijava je anonimna, če želite, pa o vaši prijavi lahko prejmete tudi povratno informacijo. Prijavni obrazec je dostopen na: <https://www.spletno-oko.si/>.

² V tem poglavju delno povzemamo vsebino članka »Video Violence Online: Tips for parents«; objavljene na: <http://www.commonsensemedia.org/blog/video-violence-online-tips-for-parents> (12.3.2012) ter tekstov »Parent's Guide to Technology« objavljene na: <http://www.saferinternet.org.uk/advice-and-resources/parents-and-carers/parents-guide-to-technology>.

Nezakonite spletne vsebine

Internet je virtualno okolje, ki z množico informacij, znanj, storitev in odnosov spreminja družbo. S svojo brezmejnostjo dopušča svobodo in občutek anonimnosti, hkrati pa tudi priložnost za prepovedano. V skladu s slovensko zakonodajo med nezakonite spletne vsebine med drugim sodijo tiste, ki vsebujejo:

- **prikazovanje, izdelavo, posest, dostopanje in posredovanje nezakonitega pornografskega gradiva** (176. člen Kazenskega zakonika RS KZ-1);
- **pridobivanje oseb, mlajših od petnajst let, za spolne namene prek informacijskih ali komunikacijskih tehnologij (»grooming«)** (173. a člen Kazenskega zakonika RS KZ-1);
- **sovražni govor** (297. člen Kazenskega zakonika RS KZ-1).

Posnetke spolnih zlorab otrok in sovražni govor nujno prijavite!

Prijavna točka Spletno oko zbira **anonimne prijave posnetkov spolnih zlorab otrok in sovražnega govora na internetu** ter jih v primeru domnevne nezakonitosti posreduje policiji.

Anonimno prijavo lahko poda vsak uporabnik interneta, kadar meni, da je naletel na posnetke spolnih zlorab otrok ali sovražni govor.

Prijavitelj najprej izpolni **kratek prijavni obrazec**. Ključna informacija v obrazcu je naslov spletne strani, na kateri je domnevno nezakonita vsebina.

Usposobljeni pregledovalci prijave točke Spletno oko nato prijavo pregledajo in jo, če ocenijo, da gre za domnevno nezakonito vsebino, posredujejo organom pregona. Če se

sporna vsebina nahaja na slovenskem strežniku, jo nadalje obravnava Policija, hkrati pa prijavna točka po navodilih Policije o nezakoniti vsebini na strežniku obvesti tudi ponudnika gostiteljstva.

Če gre za prijavo strani na tujem strežniku, pa se le-ta preko slovenske Policije posreduje tudi Interpolu in prijavni točki v državi, kjer strežnik gostuje.

ANONIMNA PRIJAVA

SOVRAŽNEGA GOVORA ALI GRADIVA S SPOLNIMI ZLORABAMI OTROK

SPLETN KO

TVEGANA VEDENJA NA INTERNETU IN PRI UPORABI MOBILNIH NAPRAV

Seksting

S pojmom seksting označujemo pošiljanje golih fotografij predvsem prek SMS- ali MMS-sporočil. To početje je značilno predvsem za najstnike, ki se fotografirajo goli ali napol goli, nato pa si fotografije izmenjujejo. Razlogi, ki pripeljejo do pošiljanja svojih golih fotografij, so lahko različni. Če v kaj takega mladostnik ni prisiljen, je lahko tudi to normalen del odraščanja in razvoja spol-

Pozor:

Širjenje fotografij gole mladoletne osebe, če jih je mladoletna oseba samostojno in brez prisile posredovala preko telefona ali interneta, se lahko obravnava tudi kot kaznivo dejanje širjenja otroške pornografije!

ne identitete. Take slike in pisma so si ljudje izmenjavali že mnogo pred pojavom interneta, tako da to na neki način ni nič novega. Je pa **nekaj pomembnih razlik**, ki imajo lahko zelo neprijetne posledice, saj se lahko slike, zasebno poslane prek spleta in mobilnika, hitro razširijo tudi na druge naslove in jih na koncu vidi veliko širši krog ljudi, kot je pošiljatelj želel. Posledice so lahko problemi v šoli, nadlegovanje vrstnikov, za slike zvedo starši, učitelji.

Safe.si svetuje!

- Otroke je treba opozoriti, da ko se fotografije razširijo prek spleta, ni več poti nazaj in **ostanejo tam za vedno**, četudi so jih uspeli na določeni spletni strani ali na mobilnem telefonu izbrisati.
- Otroke je treba poučiti, da lahko že s tem, da nekomu pošljejo eno fotografijo, na kateri so pomanjkljivo oblečeni, **tvegajo izsiljevanje in zahteve**, da jih pošljejo še več in še bolj razgaljene.

Kako začeti pogovor o sekstingu?

Najboljši pristop k pogovoru o sekstingu z otrokom je brez obsojanja in informativno naravn. Odprtost dialoga pušča otroku prostor za pogovor, namesto da bi te stvari skrivali. Prav tako je pomembno, da otrok ve, da vam lahko zaupa ter da mu boste priskočili na pomoč, če mu bodo stvari ušle izpod nadzora.

Neprimerni stiki

Bodite pozorni, ko opazite, da vaš otrok nenehno postopa okoli računalnika v trenutku, ko zapustite sobo, prejema darila in klice od neznanih ljudi, dolgo časa (predvsem zvečer, ponoči) preživi na internetu ali se brez posebnega razloga obnaša drugače, skrivnostno (se odmika od družinskega življenja in nenadoma ne želi govoriti o svojih internetnih aktivnostih). Vse te stvari imajo lahko mnogo razlogov, vendar pa ne moremo in **ne smemo izključiti tudi spolnega nadlegovanja otroka prek interneta.**

Safe.si svetuje!

- **Pazljivo z uporabo spletne kamere!** Spletna kamera je zabaven pripomoček, ki lahko popestri klepet s prijatelji, ki jih poznamo. Z otrokom se dogovorite, da bo nemudoma ugasnil spletno kamero in zapustil klepet, če ga bo nekdo silil k dejanjem, ki se mu ne zdijo prav ali pa so mu zgolj smešna in neprijetna, ali mu postavljal vprašanja, na katera ne želi odgovoriti.
- Otroku razložite, zakaj **ne sme pošiljati neznancem svojih digitalnih fotografij**. Tudi slike so namreč lahko hitro tarča internetne manipulacije in se razširjajo brez mej. Zato naj velja, da bodimo pozorni pri pošiljanju slik, še posebej otroških.
- Otroku naj vam obljubi, da se ne bo **brez vaše vednosti/spremstva** srečal z nikomer, ki ga pozna le prek interneta.
- Otroka naučite **naj vam zaupa**, če se mu bo dogajalo karkoli neprijetnega v spletnih klepetalnicah (npr. Omegle, Chatroulette ipd.) oz. pri ostalih načinih spletnega komuniciranja (npr. Facebook Chat, Google Talk ipd.). Otroku ali vi lahko pokličete **Tom telefon na anonimno in brezplačno številko 116 111**, kjer svetujejo tudi pri težavah na internetu in vam dajo konkretne napotke, kaj storiti.
- Če do zlorabe dejansko pride, je treba nemudoma **obvestiti Policijo!**

Telefon za otroke in mladostnike

Odgovor je pogovor.

- **TOM** pomeni:
Telefon za **O**troke in **M**ladostnike
- Klic je **brezplačen**.
- Pogovori so **zaupni in anonimni**.
- Tom je dosegljiv vsak dan med **12. in 20. uro**.
- Vsak klic, vedno – poslušamo, vzamemo resno in verjamemo.
- Z nami se lahko pogovarjate o vseh temah, ki vas zanimajo – ljubezen, spolnost, odnosi s starši in sovrstniki, prosti čas, varna raba interneta – spoznavanje preko spleta...
- Na TOM pokliče veliko mladih – če je linija zasedena, vztrajajte ali poskusite kasneje.
- Vprašanja v zvezi z odraščanjem otrok na Tom telefon-u lahko **postavite tudi starši**.
- Če imate dostop do interneta, lahko pišete na **tom@zpms.si** ali preko obrazca na **www.e-tom.si**.
- Vprašanje nam lahko postavite tudi v spletni klepetalnici na **www.e-tom.si/klepetalnica**.

Medvrstniško nasilje

Zelo razširjen pojav nadlegovanja prek spleta in novih tehnologij je medvrstniško nasilje. Otroci uporabljajo internet in mobilne tele-

Spletna etika - Lepo je, če si na spletu prijazen.....

Z otrokom se pogovorite o spletni etiki in lepem vedenju tudi na spletu in pri uporabi mobilnih telefonov. Spodbudite ga, da se obrne na vas, ko se počuti ogroženega. Razložite mu, da ni sam kriv, če ga nadlegujejo in da je krivda v celoti na strani nadlegovalcev. Takšne težave rešujte konstruktivno, vračanje »milo za drago« le še spodbudi nadlegovalca. Seznajte ga z brezplačno številko **Tom telefon 116 111**, kjer svetovalci pomagajo pri različnih težavah na spletu.

fone za razpošiljanje zaničljivih, grozljivih in poniževalnih sporočil, za širjenje ponižujočih slik in video posnetkov, ki dosežejo veliko občinstva v zelo kratkem času in ostanejo na spletu za vedno. Pogosto se žaljivo obnašanje med vrstniki tako s strani nadlegovalca kot žrtve razume le kot šala. Zaradi tega je nevarno, da vedenje »nasilje kot zabava«, ki se pojavlja med mladimi, postane sprejemljivo. Kar pa je seveda nedopustno, saj ima tovrstno trpinčenje lahko resne posledice in vodi v depresijo, izolacijo in samopoškodbe, celo samomore.

Safe.si svetuje!

Spletnega nadlegovanja nikoli ne smemo tolerirati in moramo takoj, ko pojav zaznamo, ustrezno ukrepati. Možnosti je več:

- Vsekakor je ključno **soočenje, pogovor s storilci tega dejanja**, lahko tudi na šoli, z učiteljem, svetovalnim delavcem, seveda, če vemo, kdo je storilec.
- Žaljivo spletno vsebino je za odstranitev treba **prijaviti** administratorjem spletne strani, na kateri se vsebina nahaja. Facebook ponuja možnost prijave tovrstnih sovražnih skupin in obrazce za različne zlorabe. Na spletni strani www.safe.si v Središču za pomoč najdete postopke prijave za različne portale.
- Pri ugotavljanju storilcev vam je v pomoč prijava na **SI CERT (cert@cert.si)** ali na **Policijo**. Vsekakor je pametno, da shranite čim več dokazov nadlegovanja, žaljenja, sovražnosti, naredite zaslonske slike (printscreen) vsebine, sovražnih sporočil itn.

Pirati z interneta

Uporabniki nelegalnih kopij računalniških programov in multimedijskih vsebin (filmi, igre, glasba) ter uporabniki P2P-omrežij, ki avtorsko zaščitena dela dajejo na voljo javnosti in jih razširjajo prek interneta, se s svojimi dejanji izpostavljajo kazenskemu pregonu. V Sloveniji so prenos piratskih programov, prodaja piratskih kopij računalniških programov ter posedovanje in uporaba teh kopij nezakoniti.

Piratstvo je preprosto povedano – kraja. Mnogi otroci si ne predstavljajo posledic takšnih dejanj, zato se o tem nujno pogovorite. Otroke posvarite, da lahko računalnik ter vso računalniško opremo zapleni policija.

Kako zakonito do glasbe in filmov na spletu?

Na spletu je več različnih možnosti, kjer lahko vi in vaši otroci zakonito prenesete programsko opremo, filme, igre in glasbo zastonj ali po nizki ceni. Premislite o tem, da bi otroku dali žepnino za glasbene CD-je, igre ali ostalo programsko opremo. Tako ne bodo v skušnjavi, da bi jih nezakonito prenesli z interneta.

PRETIRANA NAVEZANOST NA TEHNOLOGIJO

Internet in ostale nove tehnologije so pomemben del družabnega življenja večine otrok. Odvisnost od interneta ali pretirana navezanost na mobilni telefon je predvsem **simptom in prvo opozorilo**, da se z mladim človekom dogaja nekaj pomembnega v čustvenem in socialnem pogledu. Zavedati se moramo, da gre v veliko primerih za beg iz težav v realnosti: lahko ima otrok probleme v šoli, z odnosi ali s samopodobo.

Če težave nastopijo, zelo pomembno vlogo igra tudi dejavnik, kako zgodaj smo te težave opazili. Če je še dovolj zgodaj, lahko marsikaj rešimo z resnim pogovorom, določitvijo pravil, ki se jih je treba strogo držati. Za bolj

uravnoteženo rabo tehnologij je pomembno:

- **Vzpostavite družinska pravila** za uporabo interneta; tudi sami bodite zgled otrokom z upoštevanjem teh pravil!
- Določite dnevno ali tedensko **časovno omejitev**; s popolnim odvzemom interneta težave ne boste rešili.
- Pomemben je vsakodnevni pogovor z otrokom o njegovih težavah, občutkih in potrebah.
- Otroku ponudite **alternativo tehnologiji** ter ga spodbudite k udeleževanju v drugih dejavnostih, ki ga zanimajo (šport, interesne dejavnosti ipd.).
- Računalnik **postavite v dnevni prostor**, in ne v otrokovo sobo – tako lahko ohranite nadzor nad časom uporabe interneta in nad vsebino.
- Če opazite, da težavam sami niste kos, **poiščite pomoč strokovnjaka!**

Namig:

Na spletni strani **www.safe.si** najdete teste zasvojenosti z internetom, igrami in mobilnim telefonom.

DA ZARADI UPORABE MOBILNIH NAPRAV NE BO BOLELA GLAVA ...

Mobilne naprave (npr. pametni telefoni, dlančniki, tablični računalniki, bralniki) postajajo med uporabniki vse bolj priljubljene. Mladi z mobilnim telefonom počnejo veliko več, kot le kličejo in pošiljajo sporočila. Tako je med njimi priljubljeno **fotografiranje in snemanje, nalaganje aplikacij, igranje igrice, uporaba interneta ipd.**

Otroci in mladostniki lahko zaidejo v težave, če se ne zavedajo posledic **nepremišljene deljenja svojih osebnih informacij preko mobilne naprave**, s katero dostopajo do interneta. Lahko je prizadet njihov **spletni ugled**, lažje pa tudi z njimi vzpostavljajo stike osebe, ki bi jih morebiti želele zlorabiti. Prav tako so lahko **obrekovanje, izmenjava informacij in slik prek mobilnih telefonov med prijatelji oblika mobilnega nadlegovanja, ustrahovanja.**

Kaj lahko naredim, da bo račun za mobilni telefon nižji?

- Skupaj z otroki se **pozanimajte o cenah posameznih storitev in se pogovorite o morebitnih previsokih stroških.** Če vaši otroci še niso dobro osvojili denarnega sistema, jim stroške predstavite tako, da jih primerjate s kakšnimi otroku znanimi predmeti,

Moj otrok pretirava z uporabo mobilne naprave. Kaj naj naredim?

Mladostniki postajajo vse bolj navezani na svoje mobilne naprave, saj le-te omogočajo dosegljivost in povezljivost 24 ur na dan, 7 dni v tednu. Vse več mladostnikov čuti potrebo, da so stalno dosegljivi in na voljo svojim prijateljem, in v strahu, da ne bi česa pomembnega zamudili, stalno preverjajo objave prijateljev na družabnih omrežjih, z njimi komunicirajo, poleg tega pa igrajo igre in/ali poslušajo glasbo.

Priporočljivo je, da znotraj družine postavite družinska pravila tudi za uporabo mobilnih naprav, npr. da morajo biti mobilne naprave čez noč izključene, da omejite čas, ki ga lahko družinski člani preživijo na mobilnih napravah, da so mobilnih naprav ne uporabljamo med obroki, ipd. Pomembno je, da se pravil držijo vsi družinski člani in ne samo otroci, saj morajo tudi starši svojemu otroku nuditi dober zgled.

da si jih bo lažje predstavljal.

- Dobra možnost za omejevanje stroškov je tudi **predplačniški sistem plačevanja porabe na mobilnem telefonu**. Dejanski stroški telefona so pri takem načinu res dražji, vendar pa vsote porabe ne moremo preseči. Tako je ta možnost najbolj priporočljiva za otroke, saj običajno niso zmožni sami nadzorovati svoje porabe.
- Otroci naj se **izogibajo** številki, ki **ponujajo drage mobilne melodije ali ozadja**. Nalaganje mobilnih melodij je običajno zelo drago, zato naj se uporablja zgolj izjemoma. Te številke lahko tudi zaklenete, vendar je pri tem priporočljiv odkrit in jasen pogovor z otroki o razlogih za to.
- Bodite **previdni pri uporabi mobilnega telefona v tujini**. Evrotarifa (cenejši klici) velja samo v državah članicah Evropske unije.
- Razmislite, **ali je pametno, da svojemu otroku že v mlajših letih kupite pametni telefon**, saj so z njim pogosto povezani tudi višji stroški in večja tveganja.
- **Pazljivo** z uporabo in nalaganjem aplikacij – preverite, koliko podatkovnega prometa zahteva uporaba različnih aplikacij. **Že ob nakupu preverite, katere aplikacije so prednastavljene na pametnem telefonu in katere se same od sebe obnavljajo**, pri čemer nastajajo stroški prenosa podatkov, ki so lahko v tujini astronomski. Pri operaterju se pozanimajte tudi o možnosti **onemogočenja uporabe podatkovnih storitev**.

Kako lahko odrasli preprečite mobilno ustrahovanje?

Otroke in mladostnike je treba naučiti naslednje:

- Otroci naj nikoli **ne odgovarjajo na zlonameren tekst oz. klic** – tako le še dodatno vzpodbudijo nadlegovalca.

- Otroke naučite, da naj **shranijo zlonameren tekst oz. fotografije**. To je lahko pomemben dokazni material v primeru prijave na policijo. Naučite se narediti zaslonsko sliko na pametnem telefonu.
- Številko mobilnega telefona naj imajo **le družinski člani in bližnji prijatelji**. Otroci naj svojim prijateljem naročijo, da naj številke mobilnega telefona ne dajejo naokrog.
- Če otroka SMS-sporočila, fotografije ali klici vznemirjajo, naj se **vam zaupa**.

Lokacijske storitve

Naraščajoče število lokacijsko sledilnih aplikacij, ki so na voljo za pametne telefone in

Kako varno uporabljati lokacijske storitve?

- Priporočamo vam, da otroci, **mlajši od trinajst let, ne uporabljajo** lokacijskih storitev. Za tako majhne otroke ni potrebe, da bi delili podatke o tem, kje se nahajajo, z nikomer.
- Nekatere geolokacijske storitve privzeto dopuščajo tudi osebam, ki niso naši prijatelji, da spremljajo naše aktivnosti. Na primer lokacijska storitev Foursquare bo **pokazala tudi neprijatelju našo lokacijo**, če se bo ta oseba »prijavila« na istem mestu kot mi. To lahko spremenimo v nastavitvah, zato vam svetujemo, da skupaj z otrokom preverite njegove nastavitve.

Kako lahko pomagam otroku zaščititi osebne podatke, ki jih ima morebiti shranjene na svoji mobilni napravi?

Na mobilnih napravah hranimo celo vrsto osebnih podatkov od fotografij, video posnetkov do gesel za dostop do Facebooka ali elektronske pošte. Nekateri ljudje hranijo tudi bančne podatke. Zato je nujno, da tako napravo zaščitimo. Priporočamo vam uporabo gesel oz. PIN-kode za dostop do tovrstne naprave, saj na takšen način najlažje zaščitimo tudi osebne podatke, ki jih na napravi hranimo. Mladostnikom priporočamo uporabo PIN-a ali katere druge oblike zaklepanja, saj s tem, ko zaklenejo napravo, preprečijo dostop do svojih osebnih podatkov. S tem tudi onemogočijo zlorabe in vdore v svoje profile na družabnih omrežjih s strani prijateljev ali sošolcev.

druge naprave, omogočajo, da za **svoje prijatelje pa tudi širše objavljamo, kje se v določenem trenutku nahajamo**. Lahko gre le za posamične objave na določenih krajih ali pa imamo telefon nastavljen tako, da neprestano samodejno posodablja našo lokacijo. Šibek nadzor zasebnosti lahko dopušča tudi ljudem, ki niso vredni zaupanja, da vidijo, **kje se vaš otrok nahaja**. Zaradi tega lahko postane **tarča zalezovanja** ali drugih nezazelenih aktivnosti.

- **Oglejte si seznam prijateljev vaših otrok** in jih vprašajte, če poznajo vse, ki jim posredujejo podatke o svoji lokaciji. Prepričajte se, ali poznajo te prijatelje v resničnem življenju.
- **Ali so posodobitve povezane z drugimi računi?** Če so posodobitve na enem socialnem omrežju povezane z javnim računom na drugem, lahko vaš otrok objavlja podatke večjemu občinstvu, kot si misli. **Preveri-**

te nastavitve zasebnosti vsakega računa in se prepričajte, da so vsi povezani računi vidni samo prijateljem!

Otroku prilagojen mobilni telefon

Mobilni operaterji ponujajo različne rešitve, da se omeji, blokira dostop do vsebin za odrasle na otrokovem mobilniku. Pri nakupu telefona/paketa pri vašem operaterju, vprašajte za možnosti, kako to storiti. Lahko gre za nastavitve na samih telefonih – na trgu najdemo telefone, ki so narejeni posebej za mlade uporabnike – ali pa se omejevanje veže na paket, ki ga otrok uporablja. Prav tako obstajajo različni obrazci, prek katerih lahko zahtevate izklop dostopa do različnih storitev (plačljivih vsebin, iger, klicev na številke 090).

Odgovorna urednica: Tanja Šterk

Oblikovanje: Bojan Senjur

Fotografije: iStock

Lektoriranje: Tanja Svenšek

Izdajatelj: Točka osveščanja o varni rabi interneta Safe.si,

februar 2016 (1. ponatis)

Brezplačna publikacija

Brošura je izdana pod licenco »Creative Commons:

»Priznanje avtorstva- Nekomercialno- Deljenje pod enakimi pogoji- 2.5 Slovenija«

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/si/>)

Dovoljeno vam je:

- reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem in priobčevanje dela javnosti
- to Remix — predelati delo

Pod naslednjimi pogoji:

- Priznanje avtorstva — Pri uporabi dela morate navesti izvirnega avtorja na način, ki ga določi izvirni avtor oziroma dajalec licence.
- Nekomercialno — Tega dela ne smete uporabiti v komercialne namene.
- Deljenje pod enakimi pogoji — Če spremenite, preoblikujete ali uporabite to delo v svojem delu, lahko distribuirate predelavo dela le pod licenco, ki je enaka tej.

www.safe.si

